

Antiochiæ, monent Lemovicensis Concilii Patres fess. 1. anno 1031. At id difficile esset, ut puto comprobare. Quod facile suaderi potest, illud est, Cathedræ Petri festum hinc forte esse natum, quod solemne jam esset a prisca temporibus apud Occidentales atque Orientales annua festivitate diem illum recolere, quo quis alicui Ecclesiæ præfectus esset Episcopus; ut festum ordinationis S. Jacobi in Indiculo de festis Apostolorum notatum apud Florentinum l. c. & homeliæ, quas habuit ad populum natalitio Pontificatus sui die Magnus Leo clare probant, & constat etiam ex SS. Ambrosio & Augustino, ex Græcorum Menologiis, & Martyrologio Romano, ubi SS. Basilii, Joannis Chrysostomi, aliorumque Episcopatus natalis dies memoratur, nec non ex nuper laudata Synodo Lemovicensi, ex Anastasio Bibliothecario, aliisque Ecclesiasticis monumentis, ut videre est apud Baronium in not. ad martyrolog. Rom. 18. Jan. Bollandum in Actis ad eandem diem, & Thomassinum in tractatu gallice scripto de festis Ecclesiæ tom. 2 tractatum historico-dogmaticorum lib. 2. cap. 10. Quod si natalitio redeunte festo sui Episcopi, singulæ lætabantur Ecclesiæ, institutiones Ecclesiarum a Petro factas, Ecclesiam colere universam maxime decuit, ut pote cui visum sit ad se totam hoc pertinere; quod ejus supremum Caput Petrus fuit atque Monarcha.

CAPUT IV.

*De Capitibus Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli
in Basilica Lateranensi servatis.*

Vetus opinio est jam usque ab antiquissimis ducta temporibus, eaque perpetuo catholicorum cultu firmata, Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli Capita in Sacrosancta Lateranensi Basilica servari; in qua idcirco octava Natalis eorundem Apostolorum die, festivam solemnitatem absolvi, jussit æternæ memoriæ Pontifex Benedictus XIV §. 10. suæ Constitutionis de die Natali Beatorum Apostolorum Petri & Pauli per totam Octavam Romæ solemniter celebrando, datæ Kal. Aprilis 1743. (quæ incipit: *Admirabilis sapientia Dei sublimitas*, legiturque Bullarii ejusdem Pontificis tom. 1. pag. 270.

pag. 270.) sequentibus plane verbis. „Denum octava die, „festiva BB. Petri & Pauli Apostolorum Principum solemnitas in sancta Lateranensi Basilica absolvatur. Ibi enim sub „Altare majus in argenteis imaginibus, margaritis, lapidibusque pretiosis ornatis, Sacra Apostolorum Capita, quæ „olim in Ecclesia S. Laurentii ad Sancta Sanctorum servabantur, a fel. rec. Urbano PP. V. Prædecessore nostro reposita fuerunt. Beata capita, quæ Sanctorum illarum „animarum Sedes, nihil humile aut mundanum, sed cælestia solum, ac divina cogitarunt; quæ non terrenum „pulverem aut humanas fordes, sed divinas revelationes „& cælestia arcana recipere meruerunt; quæ in novissima „omnium mortuorum resurrectione, æternis ornanda fertis, „corporibus, ac animabus suis, supernæ patriæ beatitudine „fruitura, conjungentur. Mane Missarum solemnitas in Pontificalibus, præsentem Venerabilium Fratrum nostrorum „S. R. E. Cardinalium Collegio, eo majori ritu & solemnitate, qua sacri hujusmodi Cardinalium Conventus peragi „unquam solent, celebrentur. Vespere autem Sacras Apostolorum reliquias veneraturi, solemniter cultu & pari animi „devotione ad eandem Basilicam pergant dilecti filii nobiles viri Senator Urbis, & Romanorum civium & Cameræ „Urbis Conservatores; quorum pietatis exemplo commotus, ad debitas immortalis Deo gratias reddendas, pro ineffabili munere ei collato in Beatorum Apostolorum Petri „& Pauli patrocinio, universus Romanus populus celebri „frequentia, & æmula festinatione accedere contendat.,.

Quod autem revera Urbanus Papa V. anno reparatæ salutis 1370. xvi. Kalend. Maii prædicta veneranda SS. Apostolorum Capita in argenteis imaginibus collocata, ex Ecclesia S. Laurentii ad Sancta Sanctorum ad Basilicam Lateranensem transtulerit, ibique in eodem altaris majoris loco, in quo ad hanc diem religiose servantur, fuerint recondita, ostendit tum ex variis manu exaratis coævorum authorum monumentis, tum præsertim ex authographo ejusdem ætatis

Instrumento (a), Joseph Maria Sorefinus ejusdem Lateranen-

X 3

fis

(a) Exemplar autem *Instrumenti* superius laudati ex Autographo in Archivio Ecclesiæ Collegiatæ S. Angeli in Foro Piscium servato, quod

laudatus Sorefinus l. c. publici Notarii manu exscriptum, tunc primum evulgavit; est hujusmodi. „Christi nomine invocato &c. Amen.

sis Ecclesie Presbyter Beneficiatus in libello, quum de capitibus Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli in sacrosancta Lateranensi Basilica asservatis, Romae in lucem edidit anno 1673. In eo opusculo præter graphicam Statuarum ar-

gen-
 ,, Amen. Indiæti one VIII. mensis
 ,, Aprilis die Martis 16. In præ-
 ,, sentia mei Notarii & quamplu-
 ,, rium Notariorum, & testium,
 ,, Reverendissimi in Christo Patres
 ,, & Domini, Domini Franciscus
 ,, de Tebaldescis tit. S. Sabinæ Pres-
 ,, byter, Petrus S. Mariæ Novæ
 ,, Diaconus, & Raynaldus de Ur-
 ,, sinis S. Hadriani Diaconus, &
 ,, S. R. E. Cardinales, & Ven. ac
 ,, Rev. Pater, & Dominus, Do-
 ,, minus Jacobus de Mutis Episco-
 ,, pus Aretinus Domini nostri Papæ
 ,, in Urbe Vicarius, personaliter
 ,, existente in Cappella S. Laurentii,
 ,, quæ dicitur Basilica ad Sancta
 ,, Sanctorum de Urbe, dixe-
 ,, runt, & protestati fuerunt, præ-
 ,, sentibus, & intellig. magnifico
 ,, viro D. Bernardo Corradi de
 ,, Monaldensibus de Urbe Vetere
 ,, Almæ Urbis Senatore, Nobilibus
 ,, viris Nicolao Valentini de Re-
 ,, gione Montium, Nicolao Tor-
 ,, donerii de regione S. Angeli, &
 ,, Cincio Meliosi de regione Trans-
 ,, tiberim Conservatoribus Cameræ
 ,, Urbis, & Romani populi, No-
 ,, bilibus viris Gofmato Fer. de
 ,, regione Montium, Alexio Pauli
 ,, Henrici de regione Trivii, Joane
 ,, Ferrario de regione Campi
 ,, Martis, Nicolao Pauli Danielis
 ,, de regione Pontis, Andree Ma-
 ,, gni de regione Parionis, Thoma
 ,, dello Muto de regione Arenulæ,
 ,, Nicolao Saulli de regione S. Eu-
 ,, stachii, Romulo Joannis Muti
 ,, de regione Pineæ, Rentio Joan-

nis Brenda de regione Campi-
 ,, telli, me Antonio Laurentii
 ,, Stephanelli Notario de regione
 ,, S. Angeli, Ceccolino Joannis
 ,, Mennæ de regione Ripæ, & So-
 ,, tio Rotuli Calis. de regione Trans-
 ,, tiberim XIII. Capitibus regio-
 ,, num Urbis, & quampluribus
 ,, Presbyteris, qui de mandato San-
 ,, ctissimi in Christo Patris, & Do-
 ,, mini, Domini Urbani Papæ V.
 ,, aperuerunt & aperti mandarunt.
 ,, ac fecerunt sub altari dictæ Cap-
 ,, pellæ, & ipsa aperta exinde ex-
 ,, traxerunt *Capita Beatorum Apo-
 ,, stolorum Petri & Pauli*, ac re-
 ,, moverunt exinde & translatave-
 ,, runt in certis aliis figuris noviter
 ,, ordinatis de mandato dicti D.N.
 ,, Papæ solemniter ornatis, qua-
 ,, rum una est figura S. Petri Apo-
 ,, stoli, & alia est figura S. Pauli
 ,, Apostoli, & ita aperiendo ostia
 ,, dicti altaris cum nostris clavibus
 ,, reverenter, inventæ fuerunt intus
 ,, & extractæ duæ capsette argen-
 ,, teæ, in quarum una erat scri-
 ,, ptum SANCTUS PETRUS, & in
 ,, alia SANCTUS PAULUS sigillatæ
 ,, sigillis dicti Domini de Ursinis,
 ,, & Venerabilis D. Viterbiensis
 ,, Cardinalis, & Domini Blaschi
 ,, olim Senatoris Urbis, & ipsas
 ,, capsas apertas & duplicatas inve-
 ,, nerunt, & in eis semotis, in-
 ,, venta fuerunt ossa cum dentibus,
 ,, & illas reliquias posuerunt, &
 ,, positæ sunt in quodam alio vaso
 ,, argenteo Sindone rubeo invo-
 ,, luta, videlicet semotis illis San-
 ,, ctis

gentearum, in quibus supradicta veneranda capita recondu-
 tur descriptionem ex Italico MS. Urbani Millini commen-
 tario, qui in Bibliotheca Cardinalis de Maximis servabatur
 Variorum tom.v. pag.33. desumptam (a), multa pie erudite-

X 4 que

,, sti Petri ab illis Sancti Pauli, &
 ,, demum ostia dicti Altaris cum
 ,, aliis reliquiis intus clausa fue-
 ,, runt, & sunt, prout inventa
 ,, jam fuerunt, &c. Actum Romæ
 ,, in dicta cappella presentibus iis
 ,, testibus, videlicet, Venerabil.
 ,, Viris Domino Stephano Palatii
 ,, Canonico S. Mariæ Majoris,
 ,, Domino Theobaldo de Thebal-
 ,, descis Canonico Basilicæ S. Petri,
 ,, D. Laurentio Egidii Canonico
 ,, Ecclesie Lateranensis, Magnifico
 ,, viro Raynaldo Urfsi de filiis
 ,, Urfsi, D. Gometio Milite, Joane
 ,, de Cintiis Cancellario Ur-
 ,, bis, D. Petro Scattinato Cano-
 ,, nico dictæ Basilicæ S. Petri; Nuc-
 ,, cio Gibelli Fredo de Canale,
 ,, Lecco Cole de Tebaldescis, Lel-
 ,, lo Methaleni, Rainono Christo-
 ,, phori Rainonis Mar. Urbis, D. Bar-
 ,, tholomæo Cionis de Pistorio &c.
 ,, Eadem die & eodem instanti,
 ,, & præfente populo Romano, di-
 ,, ctis testibus, & multis aliis, &
 ,, maxime Domino Laurentio Do-
 ,, mini Petri Occidemenuo Causi-
 ,, dico, Palotio Domini Angeli de
 ,, Fufcis de Berta de regione Mon-
 ,, tium, & Nuccio Rentii Joannis
 ,, Sisti Notarii de regione S. Ange-
 ,, li, &c. in præfentia multorum
 ,, Notariorum & mei Notarii &c.
 ,, Supradicti Domini Cardinales, &
 ,, Vicarius Papæ *supradicta duo Ca-
 ,, pita Sanctorum Petri & Pauli*,
 ,, præfente populo Romano, & aliis
 ,, supradictis Officialibus, posue-
 ,, runt & recondiderunt caput vi-

delicet S. Petri in figura, quæ
 ,, apparet facta de Sancto Petro so-
 ,, lemniter ornata, & caput S. Pauli
 ,, in alia figura, quæ est figura
 ,, S. Pauli, & ipsa omnia clausa
 ,, fuerunt in capitibus dictarum fi-
 ,, gurarum; & sigillata sigillis di-
 ,, ctorum Cardinalium, & dictorum
 ,, Conservatorum &c. & demum re-
 ,, condita sunt prædicta in Ecclesia
 ,, Lateranensi sub arcu Salvatoris
 ,, super Altare majus dictæ Ec-
 ,, clesie &c.

(a) Millini verba hæc sunt a
 Sorefino descripta pag. 33. opusculi
 superius laudati. ,, Ricordo che
 ,, Mercoledì 22. Dicembre 1649. si
 ,, entrò dentro al Tabernacolo, là
 ,, dove stanno le teste delli Santissi-
 ,, mi Apostoli Pietro e Paolo, Mon-
 ,, signore Vicegerente come man-
 ,, dato da Nostro Signore: li Si-
 ,, gnori Canonici Gio: Battista del-
 ,, la Molara, e Mario de Fabbii, &
 ,, io insieme con Balduino Blavier
 ,, Fiammingo Orefce, & D. Dome-
 ,, nico Cherubini da Pescia pulitor
 ,, di gioje & d'oro &c. Primiera-
 ,, mente si aprirono le quattro
 ,, chiavature che ferrano li cate-
 ,, nacci dello sportellino di ferro
 ,, della ferrata dorata, le chiavi
 ,, delle quali una ne tiene il Mag-
 ,, giordomo di Nostro Signore, una
 ,, li Conservatori del Popolo Ro-
 ,, mano, una li Canonici, e la
 ,, quarta li Guardiani. Entrati den-
 ,, tro si trovò gran quantità di pol-
 ,, vere &c. S'alzò la cataratta di
 ,, mezzo solita di aprirsi, e si vid-
 ,, ,, dae

que congeffit idem Sorefinus ad antiquitatem cultus SS. Capitibus ab antiquissimis temporibus præstiti pertinentia: ex quibus quoad Pontifices Urbani Quinti prædecessores, sequentia colliguntur monumenta.

Cencius Camerarius, is qui postea Summus Pontifex Honorii Tertii nomine fuit, in suo Rituali anno Domini 1192. exarato, quo Cælestinus Tertius Christianam rempublicam administrabat, summorum Pontificum in sacratissima Apostolorum Capita obsequium & cultum testatur cap. 14. „ Sexta vero hora (scilicet feriæ vi. in Parasceve) „ Papa

„ dero quelle SS. Teste piene di „ quale sono guarnite di preziosissi-
 „ polvere &c. A man dritta s'è la „ sime gioje &c. (*sequitur gemma-*
 „ Testa di S. Paolo tutta d'argento „ *rum accurata descriptio*) sotto
 „ dorato, mezza figura del natu- „ una medaglia d'argento vi sono
 „ rale con un manto, le fasce del „ intagliate l'infraferitte lettere

CEDIT APOSTOLICUS PRINCEPS TIBI PAULE, VOCARIS

NAM DEXTRÆ NATVS VAS TVBA CLARA DEO.

„ Nella man dritta tiene una „ d'Urbano V. l'altra con due chia-
 „ spada d'argento fatta come alla „ vi con il regno. Nel primo giro
 „ Damascena, e vi sono scritte in „ sotto il manto vi è una balaustra.
 „ lettere dorate SANCTVS PAULVS. „ ta traforata in quadrangolo a fog-
 „ A mano manca un officio d'argen- „ gia di mostacciolo, sotto vi sono
 „ to smaltato, con due armi, una „ l'infraferitte lettere di smalto.

VRBANVS PP. V. FECIT FIERI HOC OPVS AD HONOREM

BEATI PAVLI ANNO DOMINI MCCCLXIX.

„ Nell'ultimo recinto vi sono di „ mi del detto Papa, & arme con
 „ smalto finissimo alcuni quadretti „ le chiavi, e regno &c. Sotto
 „ rappresentanti la vita & morte „ vi sono l'infraferitte lettere di
 „ di S. Paolo tramezzati con ar- „ smalto.

CAROLVS DEI GRATIA REX FRANCORVM, QVI CORONATVS EVIT ANNO DOMINI MCCCLXIV.

DONAVIT PRÆSENS LILIVM AD HONOREM CAPITIS S. PAVLI QVOD EST IN PECTORE EIVS.

„ La testa di S. Paolo, oltre „ ta Testa, dietro vi è un diadema
 „ l'esser dorata, ha la faccia & il „ grande tutto smaltato di verde
 „ collo di color di carne, barba „ co. stelle di oro attorno pieno
 „ bionda lunga, calvo in testa con „ di gioje, dietro detto diadema è
 „ un ciuffetto di capelli verso la „ foderato, ed alzandosi la fodera
 „ fronte, più in dietro verso la „ vi è un lucchetto, che deve aprir-
 „ mezza testa vi è un ferretto in- „ re con una chiave per aprir-
 „ castrato in modo di poter alzare, „ re da questa parte la fanta
 „ quando si apre per vedere la san- „ testa,

S. Pie.

„ Papa intrat cum omnibus Cardinalibus Basilicam S. Lau-
 „ rentii, ubi facta oratione, accedit ad Altare: eo aperto,
 „ extrahit inde Capita Apostolorum Petri & Pauli, & duas
 „ Cruces, quæ omnia postquam D. Papa cum Cardinalibus
 „ osculatus fuerit, reponit ibidem, & accepta una cruce, &
 „ iterum sigillato Altari, unus Presbyterorum Cardinalium
 „ crucem accipit, & sic vadunt usque ad Ecclesiam Latera-
 „ nensem &c. Et capite 27. „ In festo exaltationis S. Crucis de
 „ mane D. Papa cum Cardinalibus intrat Basilicam S. Lau-
 „ rentii, ubi extrahens Reliquias Apostolorum Petri & Pauli,
 „ lignum S. Crucis; porrigit ea Cardinalibus deferenda ad
 „ Ecclesiam S. Sylvestri &c.

Innocentius III. ad summum Pontificatum anno Domini 1198. evectus, infra secundum ex tribus Altaribus ipsius Basilicæ ad Sancta Sanctorum in æneis armariis pretiosissima Apostolorum Capita recludit, quemadmodum ostendunt duo illius ætatis æneæ laminæ adhuc in eisdem Altaris medio servatæ, in quibus non modo anaglypta eadem capita cum nominibus incisa repræsentantur, sed præterea ad calcem Imaginis D. Pauli legitur

HOC OPVS FIERI FECIT

DOMINVS INNOCENTIUS

PP. III.

Hono-

„ S. Pietro s'è a mano manca „ tutto di perle piccole con tre co-
 „ dell' istessa grandezza e fattura „ rone nel regno &c. (*Sequitur*
 „ vestito alla Pontificale con un re- „ *enim gemmarum descriptio*) sotto
 „ gno in testa, il fondo del quale è „ l'infraferitte Inscrizioni.

ERIGAT VT PROPRIAM SEDEM TVA PETRE REDIBIT

HVC VATICANA PASTOR AB ARCE PETRI.

„ Il secondo giro simile all'altro „ di S. Paolo con l'altro di smalto
 VRBANVS PAPA V. FECIT FIERI HOC OPVS

AD HONOREM CAPITIS BEATI PETRI

ANNO DOMINI MCCCLXIX.

„ Nel giro simile all' altro di „ dice S. PETRVS. Dalle bande vi
 „ S. Paolo, nel mezzo vi è la cro- „ è scritto. *Hoc opus fecit Joannes*
 „ cissione di S. Pietro, a mano „ *Bartoli de Senis aurifaber*, sotto
 „ manca la navicella, e quando „ la cornice con i maniglioni co-
 „ Nostro Signore gli dà le chiavi, „ me l'altre. La faccia di S. Pietro
 „ a mano dritta la caduta di Simon „ come quella di S. Paolo; ma la
 „ Mago, e così di mano in mano „ barba riccia, bianca, tondetta,
 „ seguita la sua vita, e di sotto „ con un poco di zazzaretta nelli
 „ l'istesso letto CAROLVS &c. solo „ capelli ricci &c.

Honorius etiam Tertius paullo superius laudatus anno salutis 1217. *nudis pedibus processionaliter* e Basilica Lateranensi ad S. Mariæ Majoris pro Christianorum principum concordia imploranda, processit quemadmodum colligitur ex ejusdem Pontificis epist. ad Archiep. Arboremensem apud Raynaldum in Annalibus, in qua epistola hæc leguntur. „ Sane „ cum ad nostram pervenit notitiam, illos (Regem Hungariæ, nec non duces Austriæ & Moraviæ) terram prædictam (Babiloniæ) intrasse, animam nostram effudimus „ coram Deo, illum pro eis in lacrymarum affluentia deprecantes. Et quia de meritorum nostrorum qualitate „ diffidimus, tam Clerum, quam populum Urbis convocavimus in *Basilica Salvatoris*, atque inde ad venerandam „ gloriosæ matris ejus Ecclesiam, *prelatis Capitibus Beatorum Apostolorum Petri & Pauli* pedibus nudis processionaliter ivimus, ut præfatis Jesu Christi Athletis, ejusque Genatricis obtentu, supernum impetremus auxilium, ad „ quod nostra non sufficere merita sciebamur „.

Gregorius Nonus anno 1239. Friderico II. Italiam devastante, Romamque inimico animo properante, convocatis Clero & populo una cum Cardinalium Collegio, nudis pedibus ipsemet sacra Apostolorum Capita detulit e Laterano ab Basilicam S. Petri, ubi ambonem ascendens eadem populo non sine lacrymarum ubertate commostrans, Romanos Cives ad deficientium paratos, in sui favorem commiserationemque convertit, quemadmodum præter Platinam in ejusdem Gregorii vita, aliosque recentiores, testatur Nicolaus Processus *Beneficiatus* Lateranensis in Codice miscellaneo Ms. Bibliothecæ Vaticanæ, Urbano V. Pontifice, exarato, ubi *compendiosa* SS. Capitum *relatio* legitur, qua præcipue usus est Sorefinus in laudato de iisdem Capitibus opusculo contexendo.

Nicolaus tandem Tertius, anno Domini 1277. ad summi Sacerdotii dignitatem evectus, „ Basilica ipsa ad Sancta „ Sanctorum vetustate collapsa (sunt verba ipsius Nicolai Processi loc. cit.) ipsemet sanctissima Capita Apostolorum „ ad Lateranensem Basilicam cum Custodibus asservari mandavit, donec funditus dicta Basilica ad Sancta Sanctorum, „ renovaretur, qua reedificata, palam astante Curia tota „ ac populo Romano, sanctissima Capita prædicta suis manibus,

„ nibus cum Cardinalibus, sub Altari ejusdem Basilicæ ad „ Sancta Sanctorum reverenter reposuit „.

A quo autem & quo tempore laudata pretiosissima Capita primum in memorato *Oratorio ad Sancta Sanctorum* fuerint recondita, deficientibus monumentis, difficile est affirmare. Marcus Attilius Serranus, Millinus, alique recentiores a S. Silvestro Papa id factum fuisse existimant, quem ferunt Sanctorum Apostolorum Corpora ipsorum Basilicis divisisse anno Domini 319. Sane Nicolaus Processus de S. Silvestro loquens in miscellaneo laudato Codice: „ Hoc „ præcipuum perfecit (inquit) ut super lapidem porphyreticum ossa dictorum Apostolorum divisa, & portiones in „ Basilicis ipsorum nominibus dicatis reposuit, retentis capitibus in æde habitationis suæ Laterani: ubi, diu asservata, usque ad Sergium Primum, in Basilicam Theodori „ primò super Sedem Pontificiam vulgo SUB APOSTOLIS dictam, mox in Basilicam S. Laurentii translata fuere „. Quod autem revera tempore Sergii Primi, qui anno salutis 687. Summus Pontifex factus est, prædicta capita in *Basilica Theodori* asservarentur, colligi videtur posse ex sequentibus Anastasii Bibliothecarii verbis in ejusdem Sergii vita. *Tunc Papa Sergius egressus foris Basilicam Theodori, apertis januis sedens, SUB APOSTOLIS omnes suscepit &c.* Quare Onuphrius Panvinius in opere Ms. *de Basilica, Baptisterio & Patriarchio Lateranensi*, observat ex iisdem Anastasii verbis intelligi „ In eadem *Theodori* Basilica Apostolorum „ aliquot reliquias, forte Capita fuisse „. Et quamvis postea scribat, se existimare, quod *Capita Apostolorum eo loci illo tempore fuisse, ex ipso Bibliothecarii loco non ita facile erui possit*; nihilominus denuo de eodem Anastasii textu sermonem habens, iterum se *Apostolorum Reliquias vel Capita intelligere profitetur*, cujus rei minime dubitat Cardinalis Rasponus in opere *de Basilica & Patriarchio Lateranensi* lib. 4. cap. 19. Quando vero a *Theodori* Basilica in aliam *Sancti Laurentii ad Sancta Sanctorum* prædicta Apostolorum Capita translata fuerint, omnino ignoratur. Colligitur tamen ex Codice pergameno in Archivo Lateranensi servato (apud Sorefinum pag. 68. dicti opusculi), quem Joannes quidam Diaconus Lateranensis ex alio multo antiquiore, immo ob nimiam vetustatem jam caduco Codice exscripsit Alexandro III. Pon-

Pontifice Maximo, sive XII. Ecclesiæ seculo, in secundo ex tribus Altaribus Oratorii sive Basilicæ ad Sancta Sanctorum eadem Apostolorum Capita servata fuisse: quæ sacra pignora, ut narrat Nicolaus Proceffi loc. cit. „ Anno 1308. (tertio „ nonas Maii) dum ignis totam Ecclesiam Lateranensem „ incenderet illæsa & incontaminata permanserunt, Cle- „ mente V. in sede Avenionensi sedente „: quod etiam ex ejusdem Clementis V. Bulla colligitur apud Ciacconium tom. I. col. 849. & Bzovium in continuat. Annalium Ecclesiasticorum Baronii tom. 14. fol. 113.

Ex quibus omnibus aliisque monumentis a Sorefino collectis in opusculo sæpe laudato, manifeste patet, antiquissimam constantemque traditionem esse, quod Capita SS. Apostolorum Petri & Pauli in Basilica Lateranensi serventur. Et quamvis seculo XIII. Isabella S. Ludovici IX. Regis Francorum germana soror, cui temere a Grecis caput Pauli Episcopi Constantipolitani (ut nonnulli existimant) pro illo D. Pauli Apostoli fuit oblatum, de eorumdem sacrorum Caputum Romæ servatorum, *identitate*, ut ajunt, suspicionem aliquam habuisse videatur, eadem tamen regia mulier Clementis IV. Pontificis Maximi hortatu, facile Græcorum hominum imposturis atque mendaciis, vetustissimum Romanæ Ecclesiæ consensum prætulit, quemadmodum testatur Nicolaus Proceffus fol. 30. prædicti MS. Codicis Vaticani his plane verbis. „ Clemens Quartus Isabellam Reginam Francorum (Regis Francorum sororem dicere debuit) de identitate „ prædictorum capitum dubitantem, ex Græcorum quorundam malitia, qui caput Pauli Episcopi Constantipolitani pro Capite S. Pauli obtulerunt, sua Papali epistola confirmavit „. Quare non inopportunitate existimavimus si ipsius Clementis IV. Epistolam anno 1268. datam, prout eam Sorisinus ex Archivo Secreto Vaticano exscripsit, in nota subjecta lectorum oculis subiiceremus (a).

CA-

(a) „ Dilectæ filiæ in Christo „ nobili mulieri Isabellæ, charissimæ in Christo filii nostri Illustris Regis Francorum Germanæ. „ Scias filia Apostolorum Capita Romæ indubitanter haberi,

„ quæ fel. record. Gregorius Papa „ Nonus Prædecessor noster de Sanctis Sanctorum suis manibus extrahens, Romano populo patienter exhibuit, & in locum suum restituit cum debita reverentia

CAPUT V.

De Ecclesia S. Priscæ in Monte Aventino.

Quamquam Tibridis aquis fere plerumque usum esse Sanctum Petrum, quum Romanorum aliquem sacro donare vellet baptismo verosimillimum sit, pluries tamen in Aventino monte ad Faunorum fontes, in loco scilicet, in quo vetustissima S. Priscæ Ecclesia ædificata est, id muneris functum esse S. Apostolum, & Card. Baronius in *notis ad martyrolog. Rom. sub die 18. Januarii*, & Jo. Severanus in *lib. de septem urbis Ecclesiis pag. 377.* ex veteri traditione testantur. Profecto Romanorum monumentorum contextentes historiam, sacrum vas, quo Petrus utebatur in ministrando baptisinate, adhuc servari scribunt in eadem Ecclesia, ad cujus altare majus sequentia Carmina Callixti PP. III. jussu, marmoris inculpta reperiuntur.

*Montis Aventini nunc facta est gloria major,
Unius veri Religione Dei.*

*Præcipue ob Priscæ, quod cernis nobile templum
Quod priscum merito par sibi nomen habet.*

*Nam Petrus id coluit, populos dum sæpe doceret,
Dum faceret magno sacraque sæpe Deo.*

*Dum quos Faunorum Fontis deceperat error,
Hic melius sacra purificaret aqua.*

Quare Eadmerus libro secundo de vita S. Anselmi; Romæ erat (inquit) Oratorium nominatæ martyris Priscæ, in quo Beatissimus Apostolorum Princeps Petrus Al-

„ rentia præsentibus & scientibus „ universis. Quod si forsitan Caput Beati Pauli Apostoli apud te esse putas, depone conscientiam, ne fallaris, ne ponas scandalum matri tuæ Romanæ Ecclesiæ, quæ deceptionem hujusmodi non posset æquanimiter tollerare. Si vero Græci aliquo tempore se illud habere dixerint, ne mireris: nam odio Latinos habentes, facile tibi formaverunt menda-

„ cium, qui de fide mentiri Catholica, quod est majus, minime dubitarunt. Bene igitur facies, si quod habes, dilecto filio nostro Simoni tituli S. Cæcilie Presbytero Cardinali Apostolicæ Sedis Legato; nomine nostro reddideris, nobis perinde mittendum, ne si ad alias manus devenerit; possit inde cum erroris periculo scandalum suscitari. Dat. Viterb. 14. Kal. Maii an. 4.

„tare sacrauit „. De hoc autem altare loqui videtur Innocentius Papa III. scribens ad Amelinum Abbatem his plane verbis: „ Ipsamque B. Priscæ Ecclesiam Vindocinensi „ Monasterio de speciali gratia restitimus, hoc adhibito „ moderamine, ut si forte nos aut successores nostri Presbyteros Cardinales ad ejus titulum duxerimus promovendos, pro ea maxime causa, ut super Altare B. Petri consuetum agant officium &c. „ Tandem in Actis Visitationis hujus Ecclesiæ anno 1626. jussu Urbani VIII. institutæ, sequens reperitur epigraphæ. „ Ecclesiam S. Priscæ excitarunt temporibus S. Petri Aquila & Priscilla sanctissimi „ conjuges, &c. Est Altare sub invocatione ejusdem S. Priscæ, & S. Petri eam baptizantis, &c. Adest fons baptismalis vetustus, in quo (ut ex traditione asseritur) fuit „ baptizata S. Priscæ „.

CAPUT VI.

De Ecclesia S. Pudentianæ.

IN hac Ecclesia tertia die infra octavam diei natalis SS. Apostolorum Petri & Pauli, fieri consuevit solemnè in Pontificalibus sacrum, intervenientibus Protonotariis Apostolicæ Sedis ex numero Participantium, juxta memoratam Constitutionem Benedicti PP. XIV. quæ incipit *Admirabilis*: „ Nam perhibent hoc loco (inquit laudatus Pontifex §. 5. citatæ constitutionis) fuisse domum Pudentis Senatoris, „ apud quem, cum primum Romam advenit, hospitatus „ est Princeps Apostolorum Petrus, qui in eadem domo „ verbum Dei gentibus annunciavit, sacras habuit Synaxes, „ sacrum pluries fecit, & sacramenta Christi administravit; „ adeo ut in ea facta sint quodammodo prima Romanæ Ecclesiæ fundamenta, omnium aliarum Ecclesiarum matris „ & magistræ, quam superbæ inferorum portæ non vincunt „. Memoratæ traditionis sequentia in eadem Ecclesia, lapidea monumenta leguntur a Turrigio relata loc. cit. „ In „ hac sancta antiquissima Ecclesia tituli S. Pastoris a S. Pio „ Papa dedicata olim Domo S. Pudentis Senatoris & hospitio SS. Apostolorum, tria millia Beatorum Martyrum „ corpora requiescunt, quæ SS. Virgines Pudentiana & Præ-

„ xedes

„ xedes suis manibus sepeliebant „. Et ad dexterum tribunalatus „. In hac æde S. Pudentianæ fuit primum hospitium S. Petri Principis Apostolorum, quo fideles sacrosanctum Eucharistiæ sacramentum Christiano ritu sumpturi accedebant „. Et prope altare S. Petri: „ In hoc altare S. Petrus pro vivis & defunctis ad augendam fidelium „ devotionem corpus, & sanguinem Domini offerebat, & „ est altare privilegiatum pro suffragiis defunctorum „. Hinc doctissimus Panvinius in libro de VII. Urbis Ecclesiis „ In „ hac Ecclesia (inquit) parte dextera est vetustissimum sacellum musivo opere decoratum a quodam Maximo viro „ illustri conditum, in quo vulgo S. Petrum primam in „ Urbe Missam celebrasse traditur „. Et Cardinalis Baronius in notis ad Romanum martyrolog. ad diem XIX. Maii „. Majorum firma traditione præscriptum est, Domum Pudentis Romæ fuisse primum hospitium S. Petri Principis „ Apostolorum, illicque primum Christianos convenisse ad „ Synaxim, coactam Ecclesiam, vetustissimumque omnium „ titulum Pudentis nomine appellatum, qui item & *Pastoris* „ dictus reperitur. Hodie vulgo Ecclesia S. Pudentianæ „ nuncupatur „. Idem Baronius in Annalibus Ecclesiasticis ad annum Christi 44. „ Ceterum, ubi Petrus Evangelium „ prædicans, Gentilibus Romanis innotuit, non amplius „ apud Judæos permixtus est agere, sed a Pudente Senatore, qui „ Christo credit in domum suam exceptus est, quæ erat „ in Viminali, ubi postea Titulus est erectus, *Pastoris* nomine nuncupatus „. Eadem habet ad annos 57. & 59. „ Hinc in Actis visitationis ejusdem Ecclesiæ an. 1627. jussu Urbani VIII. institutæ, legitur: „ In Ecclesia S. Pudentianæ in loco dicto Vicus Patritius, est Altare S. Petro dicatum, & est ibi mensa lignea, super qua Apostolorum Principem celebrasse, antiqua est & accepta traditio &c. Fuit hic domus Pudentis Senatoris Romani, „ qui excepit Petrum, & a Christianis coeperunt fieri sacras Synaxes &c. „ Quare Petrus de Natalibus lib. v. cap. 14. „ Hic Pudens (inquit) a B. Petro Apostolo doctus fuit, „ qui domum suam in Ecclesiam ædificavit „. Jonnes vero Baptista Paulianus lib. II. de Jubilæo: „ Magnum Religionis „ fundamentum monstrat Ecclesia antiqua fundata a S. Pudentiana Virgine & nobili, in loco domus suæ, in qua „ B. Pe-